

Skogsvärden

NR 2. 2019. ÅRGÅNG 49

En tidning från SkogsSällskapet om skog, fastigheter och ekonomi

Special:
skogsbränder.
Hur är läget inför
sommaren?

Vikten av vatten

Vi ger inspiration, råd och
fakta till dig som vill skapa
en våtmark i din skog.

> Ledare > Aktuellt > Skogsägarskolan > Skogsindex > Ny skogsägare

Calle Nordqvist

Vd Skogssällskapet

Ut och njut!

SOM BARN TILLBRINGADE jag sommardagarna vid den lilla bäcken vid stugan i Värmland. Jag tröttnade aldrig på att bygga vattenhjul och leka med båtar. Även i dag tycker jag att skogsbäcken är fascinerande, där den slingrar sig fram genom skogen. Jag kan inte se var den kommer ifrån, eller vart den är på väg, men jag vet att den någonstans kommer att rinna ut i en bredare å eller älv, och till slut mynna ut i havet. Det är en påminnelse om kretsloppet av vatten i naturen.

Det är också en påminnelse om hur viktigt det är att vi alla tar ansvar för hur vi använder vårt vatten. ”Många bäckar små” är inte bara ett ordspråk. Det vi gör uppströms får effekter nedströms. Inom skogsbruket har vi i dag bra verktyg för att minska vår påverkan på vatten, genom bland annat digitala markfuktighetskartor. Att hela tiden utveckla vår kunskap om vatten är viktigt!

Vattnets kretslopp är en förutsättning för liv och mångfald i skogen. Förra sommaren's torka blev en påminnelse om vad som händer när kretsloppet bryts. Vad kan vi som äger och sköter skog göra för att lindra effekterna av ett allt mer oförutsägbart väder? En möjlighet, med flera positiva effekter, är att skapa eller restaurera våtmarker. Det är ett ämne som vi har fördjupat oss i på s. 10–17.

Stödet till våtmarkssatsningar, som försvann vid årsskiftet, har nu återinförts av regeringen. Om du är intresserad av att förädla din fastighet med en våtmark hjälper vi dig mer än gärna. Våra experter tar hand om hela processen och hjälper dig att söka de bidrag som du har rätt till.

DET GÅR KNAPPAST att skriva en ledare den här våren utan att kommentera granbarkborreangreppen. Det kallare vädret som början av maj bjöd på fördröjde barkborrarnas huvudsvarmning, men när den väl startar är det viktigt att inventera skogen på nya skador. Under våren och sommaren är det de granar som har färska angrepp, med barken kvar, som är viktigast att ta bort. Det betyder att granbarkborrarna är kvar i trädet, och följer med ut ur skogen när trädet fraktas bort. (Läs mer om hur du gör på vår webb eller i nr 1 av Skogsvärden.)

SOMMAREN LIGGER FRAMFÖR oss. I vår skogsägarskola, som hade premiär i förra numret, har vi den här gången valt att lyfta stamkvistning. Ett roligt om än ganska tidskrävande jobb som du själv kan utföra för att höja virkesvärdet på vissa bestånd.

Hur årets sommarväder kommer att bli vet ingen, men om tillfälle ges – gå ut och sätt dig vid en skogsbäck och njut. Det tänker åtminstone jag göra.

Glad sommar! 🍷

Skogssällskapet

Skogsvärden är en tidning från Skogssällskapet om skog, naturvård, marknad, fastigheter och ekonomi. Den ges ut fyra gånger per år.

Årgång 49, VÅR/SOMMAR 2019.
ISSN 1650-7444

ANSVARIG UTGIVARE

Calle Nordqvist: 031-335 66 32
calle.nordqvist@skogssallskapet.se

PRODUKTION Oh My! ohmy.co

REDAKTÖR Malin Letser:

malin@ohmy.co

ART DIRECTOR

Fanny Lundstedt

OMSLAGSBILD

Felicia Yllenius

REDAKTIONSRÅD

Gustav Claesson

Lotta Möller

Mattias Berglund

Ulrika Lagerlöf

TRYCK

Gävle Offset AB

ADRESSÄNDRING ELLER

AVREGISTRERING

skogssallskapet.se/adressandring,

skogssallskapet.se/avregistrering

Eller hör av dig till Ulrika Lagerlöf:

018-50 05 02

ulrika.lagerlof@skogssallskapet.se

Stiftelsen Skogssällskapet

Box 11374

404 28 Göteborg

Tel 0771-22 00 44

www.skogssallskapet.se

”Om jag har möjlighet att bidra till miljön vill jag gärna göra det.”

Anders Norberg, ny skogsägare. FOTO: MARKUS PERSSON

Nr 2.19

04-05. AKTUELLT

Senaste nytt från skogssfären – bland annat om att angreppen från granbarkborre riskerar att bli värre än förra året, kommuner behöver strategier för hur deras skogar ska skötas och om regeringens beslut att öronmärka 200 miljoner kronor för våtmarks-satsningar.

06-07. SKOGSBRÄNDER

En statlig utredning föreslår att kommuner ska få möjlighet att ta hjälp av skogs- och lantbruket för tidiga insatser vid skogsbrand, något som hittills varit i strid med gällande lag.

08-21. TEMA: VATTEN OCH VÅTMARKER

I detta tema gör vi en djupdykning i hur våtmarkerna berikar våra skogar. Inspireras av Bredvik, Backaryd och Söderlångvik – tre

fastigheter där valet att skapa en våtmark har gjort stor skillnad. Vill du också skapa en våtmark? Skogssällskapetets våtmarksexpert Carl Pfeiff ger råd om hur du ska gå tillväga. Vi tittar också närmare på skötsel av kantzoner, där valet av metod kan påverka ekonomin i skogen.

22-23. SKOGSÄGARSKOLAN: STAMKVISTNING

Vi guidar dig till en rolig och lönsam sommaraktivitet.

24-25. MINA SKOGSSIDOR

Intervju med Anders Norberg, som för ett år sedan blev skogsägare för första gången. Investeringen har gett mersmak och snart ska han köpa en betydligt större fastighet.

26-27. SKOGSINDEX

Utplanande skogsmarkspriser är att vänta.

Våtmark på Bredvik utanför Norrtälje.

FOTO: FELICIA YLLENIUS

Aktuellt

REDAKTÖR: Malin Letser NYHETSTIPS? Mejla malin@ohmy.co

Nyheter från skogssjären - 4

200 miljoner kronor öronmärks för våtmarkssatsningar.

FOTO: SHUTTERSTOCK

Ny satsning på våtmarker

2017 antog regeringen en treårig våtmarkssatsning i syfte att stärka den biologiska mångfalden och öka tillskottet till grundvattnet i Sverige.

> SATSNINGEN INNEBAR EN möjlighet att ansöka om bidrag för enskilda skogsägare att göra våtmarkssatsningar. Vid årsskiftet försvann dock detta bidrag när riksdagen röstade igenom Moderaternas och Kristdemokraternas budgetförslag, men nu har regeringen beslutat att återställa satsningen genom att tillskjuta 200 miljoner kronor som ska vara öronmärkta för våtmarkssatsningar. ”Vi ser att det finns ett enormt behov av att stärka naturens egen förmåga att buffra vatten som kommer från regn, och att vi ska höja grundvattennivåerna nu när vi ser hur klimatförändringar och torkan drabbade förra året, säger miljö- och klimatminister Isabella Lövin, Miljöpartiet, i en kommentar till Ekot.

Debatt om den statliga skogen

NATURVÅRD. Vad ska de statliga skogarna användas till och vilken roll ska statliga Sveaskog spela? Den här frågan har varit skäl till debatt under våren. Upprinnelsen var ett debattinlägg i tidningen Land från före detta medarbetare på Sveaskog som menade att bolaget inte har lyckats förvalta höga naturvärden i sina ekoparker på ett tillfredsställande sätt. Vidare skrev de att en lösning kan vara att låta naturvärden förvaltas i en mer fristående avdelning, utan vinstkrav. Sveaskogs naturvårdschef Peter Bergman svarade i en replik att Sveaskogs naturvårdsarbete styrs av ekologiska behov, inte av vinstkrav. Han avslutade inlägget med att ett lönsamt skogsbruk är en förutsättning för ett aktivt naturvårdsarbete och att de, tillsammans med skogens andra intressenter, vill utveckla det hållbara skogsbruket. I en replik svarade de före detta medarbetarna att naturvårdsfrågorna ofta nedprioriterats i bolagets budgetprocesser. Debatten lär fortsätta.

PARALLELLT HAR KAMPANJEN ”Vår skog” pågått, där 23 organisationer har gått samman i en uppmaning till regeringen om att ändra Sveaskogs ägardirektiv så att miljöambitionen kan höjas. Kampanjen ”Vår skog” ställer fyra krav till näringsministern Ibrahim Baylan och regeringen:

- 1 Skydda alla statliga skogar med höga naturvärden som Sveaskog förvaltar.
- 2 Använd statliga skogar med låga naturvärden för att byta mot privatägd skog med höga naturvärden, så att dessa skogar kan skyddas.
- 3 Staten och Sveaskog ska vara förebild och ligga i framkant när det gäller utvecklandet av ett ekosystembaserat, hyggesfritt skogsbruk.
- 4 Sveaskogs avkastningskrav måste sänkas så att punkterna ovan kan genomföras.

Vad ska de statliga skogarna användas till? FOTO: HILLA ASPMAN

150

miljoner kronor – så mycket pengar skjuts till i vårandringsbudgeten i syfte att kunna betala ut ersättning till markägare med en stor andel registrerade nyckelbiotoper. ”Markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning de har rätt till”, säger landsbygdsminister Jennie Nilsson. Budgeten är en överenskommelse mellan S, C, L och MP.

Granbarkborren vaknar

Angreppen från granbarkborre riskerar att bli värre än förra året – det visar Skogsstyrelsens rikstäckande svärningsövervakning, där årets första resultat presenterades i slutet av april.

- > – Det har varit en varm och torr inledning på våren, något som gynnar skadeinsekten. Precis det vi inte behövde. Kanske är detta början på det värsta scenario vi räknat med där angreppen kan bli sex gånger så stora som förra årets rekordsommar. Det är oroande, säger Gunnar Isacson, ekolog och Skogsstyrelsens expert på skadeinsekter.
- > Skogsstyrelsen har fällor utsatta på 18 orter runtom i Sverige i syfte att kunna följa svärningens faser i olika delar av landet. Årets första fångster, främst i södra och mellersta landet, visar att de första granbarkborrarna krupit fram rekordtidigt och i stora antal. Huvudsvärningen väntas komma i gång vid nästa större värmebölja under maj.
- > – Redan nu kan man hitta angrepp på färsk vindfällen och från och med mitten av maj kommer det också gå att se angreppen. Skogsägaren behöver ha koll på var de nya angreppen är och se till att få ut de träden. Då följer granbarkborrarna med ut ur skogen. Se till att kolla var fjärde vecka hela sommaren eftersom det sannolikt kommer bli svärningar kontinuerligt i år, säger Gunnar Isacson.

Vems mål ska styra i den kommunala skogen?

STRATEGI. Utan en strategi för den kommunägda skogen riskerar skötseln att bli personberoende och kortsiktig. Det var en av slutsatserna efter Skogssällskapets kommunkogsdag i Ulricehamn i april. Totalt medverkade ett 50-tal personer från 21 kommuner under skogsdagen, där forskning från SLU, en workshop med deltagarna och inspirerande exempel från Ulricehamns kommun varvades.

– Kommunerna får en allt tydligare roll i miljömålet Levande skogar och i arbetet med grön infrastruktur. Samtidigt är kommunernas skogar viktiga för friluftsliv och sociala värden. Så det finns goda skäl att lyfta de lokala perspektiven och diskutera hur de kommunala skogarna kan användas, säger Sara Holmgren, forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, som ledde workshoppen.

Sara Holmgren.

FOTO: PRIVAT

I SARA HOLMGRENS nyligen avslutade projekt, som finansierades av Skogssällskapet, tittade hon närmare på kommuners roll och deltagande i skogspolitiken. Projektet landade i att det finns ett antal faktorer som är viktiga för att kommuner ska kunna bedriva ett hållbart skogsbruk, där en policy eller strategi för skogsägandet är helt central.

– Att ha en strategi att falla tillbaka på ger stöd i kontakten med medborgarna och även i kontakten med andra förvaltningar, när avvägningar ska göras kring kommunens mark, säger Sara Holmgren.

Ulricehamn föregår med gott exempel. Kommunen har, tillsammans med Skogssällskapet, tagit fram en skogsstrategi för kommunens skogar.

– Strategin ger en tydlighet och en politisk förankring i arbetet. Med den kan vi se hur det kommer att se ut i skogarna om 100 år, säger Ulf Meijer, verksamhetschef för kommunservice i Ulricehamns kommun.

”Strategin ger en tydlighet och en politisk förankring i arbetet.”

Vad tycker du om Skogsvärden?

I början av juni, under vecka 23, kommer Skogssällskapet att inleda en läsundersökning bland Skogsvärdens prenumeranter. Om just du blir kontaktad skulle vi uppskatta om du tog dig tid att svara på några frågor och bidra med dina tankar och synpunkter kring tidningen. Vilka delar brukar du läsa, vad blåddrar du förbi, och viktigast av allt – vad skulle du vilja läsa mer om framöver?

Efter de omfattande skogsbränderna sommaren 2018 föreslår en statlig utredning att kommunerna ska få möjlighet att ta hjälp av skogs- och lantbruket för tidiga insatser vid skogsbrand, något som hittills varit i strid med gällande lag.

Text: Malin von Essen

Ständig beredskap nödvändig för att hantera skogsbränder

SOMMARENS SKOGSBRÄNDER VAR de mest omfattande i Sverige i modern tid och många skogsägare drabbades hårt. Sammanlagt gjorde kommunernas räddningstjänster cirka 7 000 utryckningar i samarbete med andra svenska och internationella aktörer och totalt brann cirka 25 000 hektar skogsmark.

Den statliga skogsbrandutredningen visar att brandbekämpningen gick bra på många platser, men att räddningstjänsten på andra platser kom för sent och var för försiktiga i starten, att man var för dåligt utbildade och tränade och att samhällets resurser inte alltid kunde tas tillvara för att lagstiftningen hindrade.

DEN ALLVARLIGASTE BRISTEN är, enligt utredaren Jan-Åke Björklund, att många små kommuner inte har tillgång till ständig beredskap. Detta försenade och försvårade släckningsinsatser i många fall. Genom att ingå i större system där kommuner samverkar för att hålla ständig beredskap kan små kommuners förutsättningar att hantera skogsbränder och andra allvarliga händelser förbättras. Utredaren efterlyser därför tydligare lagstiftning som ger MSB, Myndigheten för samhällsskydd och

beredskap, ökade befogenheter att följa upp och utöva tillsyn över kommunernas handlingsprogram för räddningstjänsten.

Utredningen visar att kommunerna inte hade möjlighet att ta emot hjälp som skogs- och lantbruket erbjöd i tidigt skede. Detta för att alla som ingår i räddningstjänsten i dag enligt gällande lag måste vara kommunalt anställda. Utredaren föreslår därför förändring av lagstiftningen som innebär att kommunerna, i väntan på räddningstjänsten, ska kunna träffa avtal med privata entreprenadföretag, skogsägare och andra som finns på plats för att snabbare kunna komma igång med släckningsarbetet. Lokala markägare och entreprenörer kan göra viktiga insatser i skogsbrandens tidiga skede, menar Jan-Åke Björklund:

– De kan i avvaktan på räddningstjänst släcka bränder. De känner sin skog, har tillgång till skogsmaskiner och lantbrukets maskiner. De har kartor och kan visa hur man tar sig till branden och kan göra tidiga insatser. Kommuner ska kunna träffa avtal om att räkna in dem i styrkan, men bara i avvaktan på att räddningstjänsten sedan kommer. Det gäller att utnyttja samhällets samlade resurser bättre, säger han. 🌿

Tips!

Skogssällskapet planerar en exkursion på ämnet skogsskötsel och brand under hösten.

Intresserad? Håll utkik på www.skogssallskapet.se/evenemang

> Utredningen "Skogsbränderna sommaren 2018" (SOU 2019:7) har nyligen varit ute på remiss hos myndigheter, kommuner, intresseorganisationer med flera. Den kan läsas i sin helhet på www.regeringen.se

Mattias Berglund,
skogsskötselchef på
Skogssällskapet.

FOTO: ULRIKA LAGERLÖF

”Skogsbrand är en av alla risker att ta hänsyn till”

På senare tid har frågan om en genomgripande skogsbrandanpassning av svensk skogsskötsel lyfts, bland annat i Vetenskapens värld i SVT. Mattias Berglund, skogsskötselchef på Skogssällskapet, tycker dock att det perspektivet är alltför ensidigt – skogsägare har fler risker än skogsbrand att ta hänsyn till, menar han.

Text: Malin von Essen
Foto: Birgit Lengert/Unsplash

FRÅGAN OM BRANDANPASSAD skogsskötsel har väckts efter de stora skogsbränderna somrarna 2014 och 2018. Vissa forskare anser att lövskogar borde anläggas som naturliga brandhinder i det barrträdsdominerade svenska skogslandskapet. Andra anser att ett aktivt skogsbruk räcker långt. Man syftar då bland annat på det väl utbyggda och väl underhållna skogsbilvägnätet som underlättar brandbekämpning och samhällets höga motivation att rädda de stora virkesvärden som står på spel i en skogsbrand.

MATTIAS BERGLUND, SKOGSSKÖTSELCHEF på Skogssällskapet, har stor förståelse för att frågan om brandanpassad skogsskötsel väcks på samhällsnivå när stora skogsbränder har rasat. Men att föreslå en stor omställning av skogsskötseln för att brandanpassa svenskt skogsbruk tycker han är ett förenklat resonemang.

– Skogsägare behöver hantera inte bara en utan många risker. Skogsbrand kan vara en faktor att ta hänsyn till i en skogsskötselstrategi, men vi har också torka med

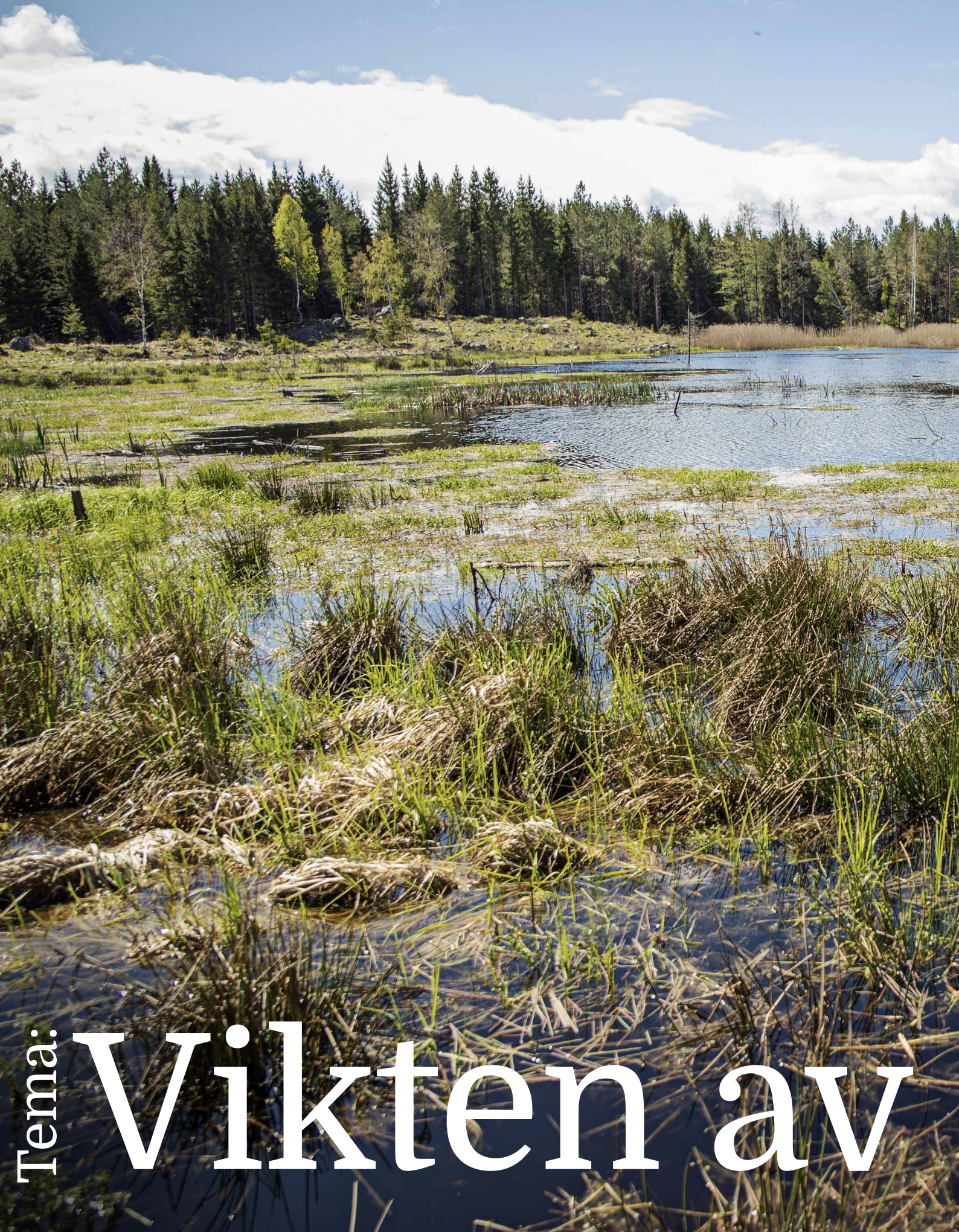
risk för efterföljande barkborreangrepp, viltskador, stormskador, rotröta och också eventuella nya skadegörare som kan komma i spåren av ett förändrat klimat, för att nämna några exempel.

HAN UPPMANAR SKOGSÄGARE att tänka aktivt på riskhantering. En klok strategi kan vara att minska risken för torka genom att ståndortsanpassa, det vill säga föryngra med det trädslag som passar för marken. Risken för rotröta, och kanske även insektsskador, kan minskas genom anläggning av blandskogar där det är möjligt. Risken för stormfällning kan minskas genom att inte gallra alltför högvuxen skog.

– Men det handlar också mycket om vilka ekonomiska risker man är beredd att ta och det är upp till varje skogsägare att bedöma, säger Mattias Berglund.

Han tycker att diskussionen om brandanpassad skogsskötsel är intressant.

– I Sverige är det en ganska ny fråga som vi absolut ska ta på allvar. Vi behöver säkerligen lära oss mer och kanske finns det lågt hängande frukter vi kan ta till oss, till exempel i tätortsnära skogsbruk där skogsbränder kan få extra allvarliga konsekvenser. 🌿

Tema:

Vikten av

En vattenspegel i skogen är inte bara vacker och lugnande för själen. Den bidrar även till den biologiska mångfalden och klimatnyttan. Dessutom ger vatten en trygghet under våra allt varmare och torrare somrar då risken för skogsbränder ökar. I det här numret ger vi goda exempel på vattnets berikande egenskaper – och råd till dig som vill skapa våtmarker i din skog.

Foto: Felicia Yllenius

vatten

”Upplevelsevärde är viktigt”

På Skogssällskapetets fastighet Bredvik utanför Norrtälje har anläggningen av en våtmark gynnat såväl jakten och den biologiska mångfalden som ekonomin – för att inte tala om rekreationsvärdet för alla som vistas i skogen.

Text: Malin Letser **Foto:** Felicia Yllenius

– UPPLEVELSEVÄRDET ÄR viktigt. Nu har vi en härlig glänta i skogen med många häckande fåglar, säger Alexander Karlsson, skogsförvaltare på Skogssällskapet.

När Skogssällskapet införskaffade skogsfastigheten Bredvik för knappt hundra år sedan var målet att skapa en produktiv skogsmark. Av den anledningen dikade man ut stora delar av fastigheten och planterade ny skog. Men nu är det andra tider.

– Vi befinner oss i ett läge där det behövs fler våtmarker i Sverige och eftersom det har funnits mycket vatten här i Bredvik tidigare beslutade vi oss för att återskapa en våtmark här som en del i naturvårdsstrategin för Skogssällskapetets egna skogar, säger Alexander Karlsson som förvaltar fastigheten.

YTTERLIGARE ETT SKÅL till att skapa en våtmark var att ett av jaktlagen som arrenderar mark på Bredvik hörde av sig och berättade att det var väldigt lite djur i skogen.

– Jaktledaren ringde och beklagade sig över att det var så lite vatten i skogen och att det förmodligen var därför djuren hade dragit sig därifrån. Han tyckte att det var väldigt tråkigt och undrade om vi kunde göra något åt saken.

Eftersom projektet att anlägga en våtmark redan låg i startgroparna kom man överens om att försöka hitta ett lämpligt område för våtmarken i deras jaktområde. Samma vinter, 2013, åkte Alexander Karlsson och Skogssällskapetets våtmarks-expert Carl Pfeiff ut för att börja leta efter lämpliga platser.

– Vi tittade efter låglänta marker och sumpiga områden som var väldikade.

Carl Pfeiff är noga med att man inte ska gräva igen diken, det är mycket bättre att dämna, det vill att säga stoppa flödet genom att täppa till diket. Då fylls vatten upp automatiskt till dammvallens överkant.

Tillsammans hittade de en före detta

åkermark där det växte medelålders granskog och där det dessutom fanns ett litet dike.

– Arbetet med att hitta ett bra ställe är viktigt för att spara på kostnaderna. I det här området var topografin väldigt bra. Det fanns två höjder vid sidan av marken och ett dike i mitten, säger Alexander Karlsson.

Sommaren därpå, 2014, avverkades delar av den ungefär 45-åriga granskogen för att ge plats åt en våtmark på tre hektar. Därefter inleddes grävarbetet för att skapa en dammvall.

– Vi satte i en munk också för att kunna reglera vattennivån. Sedan bröt vi upp en del stubbar där träden hade stått och la i högar som vi fyllde på med jord för att skapa öar för fåglar att häcka på, säger Alexander Karlsson.

Han berättar att eftersom de senaste somrarna har varit väldigt torra hade de vissa farhågor om att vattnet inte skulle fyllas på. Men det visade sig att det inte var några problem.

– Vattnet började fyllas på redan samma sommar, men det krävdes en vinter med snösmältning för att det skulle fyllas på ordentligt. Nu har vi den nivån vi vill ha och den fungerar helt perfekt. Till och med förra sommaren när det var väldigt torrt fanns det vatten.

En munk reglerar vattennivån.

”Det gynnar rekreativsvärdet, miljön och jakten. Det blir härligt!”

Alexander Karlsson

FÖR ATT SKAPA optimala förutsättningar för mer vilt planterades även havre, klöver och andra växter som djuren gärna äter in i området, vilket har gett resultat.

– Jaktlaget är väldigt nöjda, säger Alexander Karlsson.

Men det är inte enbart jakten som har gynnats av investeringen, berättar han. Förutom alla natur- och rekreativsvärden har våtmarken dessutom blivit ekonomiskt lönsam.

– Jaktlaget har varit med och betalat delar av bygget genom en höjning av jaktarrendet. Dessutom har vi fått in pengar för skogen som vi avverkade.

TOTALT BESTÅR BREDVIK av 3650 hektar produktiv skogsmark och Alexander Karlsson berättar att man nu ser över möjligheten att anlägga ytterligare våtmarker på fastigheten.

– Vi ska göra minst en eller ett par till. Det gynnar rekreativsvärdet, miljön och jakten. Det blir härligt! 🌿

Våtmark – en livsviktig miljö

> VÅTMARKER DEFINIERAS som sådana marker där vatten under en stor del av året finns nära, under, i eller strax över markytan. Även vegetationstäckta vattenområden klassas som våtmarker. Uppemot en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och uppodling. Många växter och djur är beroende av våtmarker, och nitton procent av Sveriges rödlistade arter förekommer här.

FOTO: FELICIA VILHEMSSON

> VÅTMARKER BIDRAR MED många ekosystemtjänster. Bland annat kan de fungera som näringsfällor och kolsänkor, bidra till grundvattenbildning och ge mer stabila flöden i vattendragen. Vissa fungerar som barnkammare för fisk och livsmiljö för mängder av fåglar och trollsländor. De är dessutom ofta attraktiva naturmiljöer att besöka!

KÄLLA: NATURVÅRDSVERKET, NATURSKYDDSFÖRENINGEN

Våtmarker dämpar effekter av torka

> NATURLIGA VÅTMARKERS och vattendrags förmåga att fördröja vatten i landskapet fyller en viktig funktion under kortvarig torka. Regn och annat vatten tar sig långsammare till havet och vattenmängderna blir bättre fördelade än om vattnet rör sig i dikade områden och utträtade vattendrag.

> GENOM ATT ÅTERSTÄLLA våtmarker kan de bli trösklar som gör att vatten stannar kvar längre i landskapet. Då kan också mer vatten få en chans att vara del av grundvattenbildningen. Vid översvämningar kan en våtmark även ha en bromsande effekt på flödena. En våtmark fungerar även som vattenreservoar.

> STORA VÅTMARKER med naturlig hydrologi kan också bli naturliga brandgator. Precis tvärtom är det med dikad torr torvmark. När dikad torv brinner skapas svårsläckta förhållanden och ohälsosam rökbildning. I några länder har restaurering av torvmarker till våtmark ägt rum i närheten av stora städer för att undvika att torv brinner och medför hälsoproblem för befolkningen.

KÄLLA: NATURVÅRDSVERKET

Biologisk mångfald, rekreation och förbättrad vattenkvalitet. Den planerade våtmarken på Söderlångvik gård i Finland ska locka både djur och människor att njuta av ett rikare fågelliv och en spännande variation i växtligheten.

Text: Therese Johansson

Ny våtmark skapar variation och mångfald i Finland

VID KUSTEN i västra Finland, nära orten Dalsbruk, ligger Söderlångvik gård som håller på att färdigställa en våtmark med målet att bevara och förstärka den biologiska mångfalden. Våtmarken omfattar ett område på 1,7 hektar och har planerats av Skogssällskapet Finland. Till hösten är planen att den ska stå helt färdig.

– Det känns jättespännande! Vi vill bidra till en större mångfald i skogsbruket men också tillföra ett socialt värde. Våtmarken finns i närheten av en befintlig naturstig där människor rör sig för att njuta av naturen. Att kunna bidra med en vacker våtmark till ett välbesökt område känns otroligt roligt, säger Siv Vesterlund-Karlsson, skogsansvarig på Söderlångvik gård.

VÅTMARKEN FÅR ETT varierande djup, med ett maxdjup på 1,4 meter. Små öar, som sticker upp cirka 30 centimeter över vattenytan, bidrar till att skapa ett mosaikliknande landskap. Med hjälp av en så kallad munk kan vattennivån i våtmarken regleras.

– Vi har förväntningar på bland annat ett rikare fågelliv eftersom olika arter kan komma för att hitta mat, skydd och häckningsplatser i våtmarken. Vi har engagerat lokala fågelskådare som kommer att hålla koll på hur utvecklingen i våtmarken framskrider, berättar Siv.

Söderlångvik gård ligger i en kulturhistoriskt unik miljö på Kimitoön och omfattar nästan 7000 hektar mark. Gården ägs av föreningen Konstsamfundet som grundades av gårdens förre ägare, affärsmannen och mecenaten Amos Anderson.

– Vi är en förening som förvaltar ett

”Det kommer att bli en vacker rekreationsplats med en stor mångfald av trädarter och ett starkt lövinslag som kommer att fullkomligt bädda in platsen i grönska.”

Siv Vesterlund-Karlsson

enormt stort område skog och har därmed ett visst tryck på oss att, vid sidan om det ekonomiska skogsbruket, bedriva ett socialt och ekologiskt skogsbruk. Det är viktigt med variation i skogslandskapet, och vi är stolta över våtmarken och de olika värden som den tillför.

Siv berättar att det inte bara är våtmarkens vattenspiegel som är viktig, även kantzonerna kommer att utgöra ett välkommet tillskott i landskapet.

– Det kommer att bli en vacker rekreationsplats med en stor mångfald av trädarter och ett starkt lövinslag som kommer att fullkomligt bädda in platsen i grönska under vår- och sommarhalvåret. Vår önskan är att människor i trakten ska kunna njuta av våtmarken och dess omgivning, samtidigt som både djur och växter förhoppningsvis ska trivas här.

EN LÅNG OCH aktiv dikningsperiod i Finland har gjort att många våtmarker försvunnit, vilket har lett till att flera arter nu är hotade eller har försvunnit helt. Många börjar nu inse att våtmarkerna behövs för den biologiska mångfalden och vattenkvaliteten, och projekt att återställa dessa pågår runt om i landet. Så är fallet även på Söderlångvik gård.

– Det har funnits en våtmark här en gång i tiden, så det är en typ av restaurering vi håller på med. Våtmarker är oerhört värdefulla för omgivningarna, inte minst för vattenkvaliteten. Vatten från närliggande åkrar kommer nämligen att rinna igenom och komma ut renare på andra sidan tack vare en helt naturlig reningsprocess som sker i våtmarken. ♣

Så berikar du din

Vill du också skapa en vacker naturspegel på din fastighet? Skogssällskapets vilt- och våtmarksexpert Carl Pfeiff har projekterat över 500 våtmarker – här delar han med sig av sina erfarenheter och tips om vad du bör tänka på för att skapa de bästa förutsättningarna för vatten på din fastighet.

Text: Malin Letser

DE SENASTE ÅRHUNDRADENA har ungefär en fjärdedel av våtmarkerna i Sverige torrlagts för att ge plats för odlings- och skogsmark. Men nu befinner vi oss i en renässanstid för våtmarker, och det av förklarliga skäl.

Förutom att en våtmark skapar en vacker vattenspegel och bidrar till den biologiska mångfalden har den även en renande effekt. Av den anledningen pågår just nu en satsning från regeringen för att skapa fler våtmarker. För den som är intresserad finns det därför bidrag att söka.

Men hur ska man gå tillväga, och vad ska man leta efter på sin fastighet för att hitta en bra plats att anlägga en våtmark på? Det har viltförvaltaren Carl Pfeiff svaren på. Sedan början av 90-talet har han projekterat över 500 våtmarker i Sverige och Finland.

Bidrag för att anlägga en våtmark

- Du kan ansöka om bidrag för att anlägga eller restaurera en våtmark. Du kan få stöd för 50, 90 eller 100 procent av dina kostnader. Placering och förväntad effekt avgör hur mycket stöd du kan få. För att få 100 procent måste våtmarken eller dammen vara placerad inom inratkänsligt område. All information om detta finns på Jordbruksverkets hemsida.

Våtmark, damm eller viltvatten?

- Kärt barn har många namn. Enligt Naturvårdsverket är våtmark ett samlingsbegrepp för en lång rad naturtyper som har gemensamt att de är just våta. Myrar och sumpskogar ingår här, liksom småvatten, som dammar och viltvatten, i skogs- och jordbrukslandskapet.

– De allra flesta har förutsättningar för att skapa en våtmark på sin fastighet och jag har aldrig varit med om annat än nöjda skogsägare och positiva effekter i landskapet, säger han.

Det första och viktigaste rådet Carl Pfeiff har är att börja med att leta efter platser där det har funnits en våtmark tidigare.

– Genom att återskapa en våtmark får man ett vatten som följer den naturliga topografin. Det blir både vackrare och mer kostnadseffektivt än om du skulle försöka gräva fram en ny våtmark.

Han berättar att det i dag finns väldigt bra verktyg för att hitta lämpliga områden, främst i form av laserdata och digitala kartor. Men om du vill gå ut och leta själv ska du börja med att titta på topografin på din fastighet, berättar Carl Pfeiff.

– Det som har hänt i Sverige är att man har dikat ut våtmarker för att odla och plantera skog. På lågmark och gamla åkrar finns det därför oftast lämpliga områden att dämna på, säger han och fortsätter:

– Titta också på djupet i dina diken. Om diket är djupt är det för att få ut vattnet uppströms i låglänta marker. Det kan i så fall vara ett tecken på att marken passar som våtmark.

EN ANNAN REKOMMENDATION är att gå tillbaka och titta på historiska kartor, förslagsvis från 50-talet och bakåt i tiden.

Hittar man ett område där det tidigare har varit en våtmark kan det i vissa fall vara ganska enkelt att återskapa den.

– Ibland räcker det med att lägga igen diket och göra en vattenreglering. I vissa fall behöver man göra en dammvall också, säger han.

När det väl är dags att börja bygga våtmarken är det några saker som är viktigt att vara medveten om. En sådan sak är

Viltvatten på Skogssällskapets fastighet Selesjö i Östergötland. FOTO: ULRIKA LAGERLÖF

skog med vatten

att man bör planera för att kunna tömma våtmarken vid behov.

– Om man har byggt en dammvall vill man inte vara tvungen att riva den. Därför är det viktigt att bygga ett vattenregleringssystem, en så kallad munk, som gör det möjligt att reglera vattennivån eller helt tömma våtmarken på vatten vid behov.

Vid anläggandet av våtmarken är det bra att börja med en högre vattennivå än vad man sedan planerat att hålla, för att kunna reglera djupet och hålla vegetationen stängd. Carl Pfeiff tycker också att man bör försöka skapa plats för häckande fåglar och jobba med foderskapande åtgärder för viltet.

”Jag har aldrig varit med om annat än nöjda skogsägare.”

Viltförvaltaren Carl Pfeiff.
FOTO: ULRIKA LAGERLÖF

– Vid en våtmark som jag var med och byggde kunde man räkna till 150 fågelarter. Till och med lärkfalken häckade där, så det finns verkligen många positiva effekter med att skapa en våtmark, säger han och fortsätter:

– Vad man heller inte ska glömma är att våtmarken bidrar till så mycket, inte enbart till den biologiska mångfalden. Den har en renande effekt också eftersom den tar hand om fosfor, kväve och kvicksilver. Sedan ska vi inte glömma alla problem med översvämningar i dag. Där har våtmarkerna en bromsande effekt på flödena! 🌱

Bra att veta!
Om du vill bygga en våtmark som är över fem hektar måste din ansökan gå via miljödomstolen.

Vanliga inslag vid bygget av våtmarker

> **DAMMVALL:** Dammvallens bredd och höjd avgör hur tät den är. En riktlinje är att för varje meter i höjd måste vällen vara fem gånger så bred i basen. Massornas beskaffenhet har också betydelse för tätheten.

> **ÖAR:** Genom att skapa små öar i våtmarken ger du goda häckningsmöjligheter för fåglar.

> **MUNK:** En så kallad munk är en brunn, som installeras för att kunna reglera vattennivån i en våtmark eller damm. Nivån på den översta plankan i munken är densamma som högsta vattennivån i dammen. För att sänka nivån plockas önskat antal plank bort. För att höja nivån monteras motsvarande antal plankor. Vid större vattenflöde in i dammen än vad som avdunstar eller på annat sätt försvinner, kommer vattnet att brädda i brunnen och ledas bort av brunnens utloppsledning. Munken möjliggör dessutom att man på ett enkelt sätt kan tömma dammen på vatten, exempelvis för rensning eller borttagning av slam.

”Vattnet är lugnande för sinnet”

Skogen är bara till låns – därför måste vi sköta den värdsamt. Det menar Eskil van Loosdrecht, som tillsammans med sina syskon äger en 300 hektar stor skogsfastighet i Backaryd. Beslutet att anlägga viltvatten på fastigheten var en viktig del i den här filosofin.

Text: Malin Letser

– VATTNET ÄR lugnande för sinnet. Dessutom bidrar det till mångfalden i naturen, säger Eskil van Loosdrecht.

Den 300 hektar stora skogsfastigheten i Backaryd strax utanför Kallinge i Blekinge har varit i familjens ägo ända sedan Eskil van Loosdrechts morfar Uno O. Larson köpte den 1930. Det var också han som lärde familjen om skogens egenvärde.

– Morfar brukade ta av hatten i form av en hälsning när han stötte på ett stort ståtligt träd mitt i skogen. Han var noga med att gå försiktigt fram med avverkningar och bestämde själv vilka träd som skulle fällas.

Den här filosofin om att sköta skogen på ett skonsamt och respektfullt sätt har sedan gått i arv i flera generationer. Först till Eskils far och sedan vidare till Eskil och hans tre syskon som i dag äger skogen.

– Mina syskon bor utomlands så det är jag som ansvarar för skötseln av skogen, men vi konsulterar varandra så att resultatet blir det bästa möjliga. Allt ska skötas på ett skonsamt sätt.

Han berättar att han alltid har haft ett natur- och miljöintresse men att skogsinnehavet har förstärkt detta ytterligare.

– Jag har fått upp ögonen för att naturen är bräcklig och att vi verkligen måste vara rädda om den och sköta om den för kommande generationer, säger han.

BESLUTET ATT SKAPA viltvatten på fastigheten är till viss del också en del i det starka intresset för miljön. Idén kläcktes av syskonens skogsförvaltare på Skogssällskapet, Johan Johansson, i samband med en genomgång av ett väldigt ”träkitigt” område i skogen.

– I alla tider var det här området sumpig mark med björkar som inte var så glada. Varje gång man promenerade där var det fullt av mygg, och vackert var det inte heller, säger han.

När Johan Johansson förklarade att ett viltvatten skulle gynna både viltet och mångfalden i skogen, och öka skönhetsvärdet, såg Eskil och hans syskon ingen anledning att tveka.

Eskil van Loosdrecht och hans syskon valde att skapa viltvatten på fastigheten i Backaryd på inrådan av deras förvaltare på Skogssällskapet. Vattnet skulle både göra ett tidigare ”träkitigt” område vackrare och höja värdet på fastigheten.

FOTO: PRIVAT

”Jag har fått upp ögonen för att naturen är bräcklig och att vi verkligen måste vara rädda om den och sköta om den för kommande generationer.”

– Det här området ligger väldigt nära huvudbyggnaden på fastigheten och en våtmark skulle bli en enorm försköning av området. Vi insåg även ganska snart att det här skulle höja värdet på fastigheten. Och myggen skulle med största sannolikhet minska i antal, säger han.

MEG HJÄLP FRÅN Skogssällskapet inleddes för fyra år sedan anläggningen av viltvattnet och två år senare började vattnet att fyllas på.

– Jag har redan märkt att älg och vildsvin har hittat hit. Vattnet ligger väldigt skyddat av skog runtomkring, så det är lugnt och tryggt för fåglar att häcka här också. Änder började häcka redan förra året.

NU FUNDERAR ESKIL och hans syskon på att bygga ut våtmarken.

– Resultatet överträffade våra förväntningar så vi funderar på att göra den dubbelt så stor.

Till de som är intresserade av att anlägga viltvatten på sin fastighet säger han att han varmt rekommenderar det.

– Givetvis har alla olika ekonomiska förutsättningar och det är många aspekter som ska undersökas. Men bortsett från ekonomin finns det otroligt många värden. Det ger så mycket i form av estetik, viltliv och insektsliv. Bara att kunna sitta och titta ut över vattnet och spana efter fåglar och annat vilt som kommer till det man själv har skapat är oslagbart. 🌿

Träd i kantzonen är viktiga för att beskugga vattendraget och skapa en jämnare vattentemperatur.

FOTO: NICLAS MOBERG

Så sköter du kantzonerna för bäst effekt

Genom att spara träd i närheten av vattendrag bidrar du till mångfalden i skogen, både på land och i vatten. Men valet av skötselmetod har stor betydelse och kan dessutom påverka ekonomin i skogen. Det berättar Johan Sonesson, forskare på Skogforsk.

Text: Malin Letser

- BEROENDE PÅ vilken målsättning du har med din skog finns det olika sätt att sköta kantzonerna, säger Johan Sonesson.

Han är seniorforskare inom samhällsnyttor på Skogforsk och har tidigare bedrivit ett forskningsprojekt om vilken funktion kantzoner har för mångfalden i skogen samt hur valet av skötselmetod påverkar ekonomin.

I forskningsprojektet, som finansierades av Skogssällskapet, gjordes flera olika fältinventeringar där man jämförde totalt sju olika skötselalternativ: allt ifrån att inte lämna någon hänsyn alls till att lämna en upp till 30 meter bred skogsremsa. Man tittade även på skillnader i att lämna sko-

”Om vi sköter kantzonerna i de små vattendragen blir det automatiskt bättre vatten även i de större åarna, älvarna och sjöarna och i slutänden ute i havet.”

gen orörd och att använda sig av selektiv gallring.

- Vad gäller det ekonomiska värdet visar vår studie att det kostar ungefär lika mycket att lämna tio meter orörd kantzon som att lämna en selektivt gallrad kantzon som är 30 meter. Men ekonomin är ju bara en del att ta ställning till. De allra flesta skogsägare värnar andra värden också, och då finns det några olika saker att ta ställning till, säger han.

EN AV SLUTSATSERNA i studien är att selektiv avverkning i kantzoner, där man gynnar lövträd, kan vara ett kostnadseffektivt sätt att öka nyttan.

- Genom att göra en sådan selektiv avverkning kommer du på sikt att gynna lövträden i kantzonen, vilket är viktigt för djurlivet i vattnet och till exempel för vissa fågelarter, säger han.

TRÄD I KANTZONEN är även viktiga för att beskugga vattendraget och skapa en jämnare vattentemperatur.

- En del arter i vattnet tål inte för stora svängningar i temperaturen. Därför kan det vara viktigt, säger Johan Sonesson.

Å ANDRA SIDAN leder en selektiv gallring, där lövträd värnas, till att mängden död ved kommer att minska i kantzonen, jämfört med om man lämnat den orörd. Det kan vara en nackdel.

– Många arter är anpassade till död ved, exempelvis vedsvampar och lavar. Så det finns för- och nackdelar med båda skötselmetoderna, säger han.

SÅ HUR SKA man tänka? En slutsats i studien är att det kan vara bra att använda olika skötselmetoder på olika platser i skogen för att på så sätt ha flera ”verktyg i lådan”.

– En bra idé är att utgå från hur landskapet ser ut i stort. Om du har mycket lövträd i skogen kan det vara klokt att lämna orörda kantzoner, och vice versa.

JOHAN SONESSON PÅPEKAR att det allra viktigaste är att faktiskt skapa en kantzon

längs ett vattendrag – något som inte alls är självklart.

– Till skillnad från många andra länder i Europa finns det ingen lagstiftning i Sverige som säger hur mycket man måste lämna. Det finns endast rekommendationer, så det här är inte alls självklart för alla som jobbar ute i skogsbruket. Därför menar jag att det viktigaste av allt är att över huvud taget lämna en kantzon med träd och naturligtvis att inte köra eller markbereda i vattendraget eller nära intill.

BEGREPPET MÅNGA BÄCKAR små är väldigt passande i det här sammanhanget, menar han.

– Allt vatten har en gång i tiden börjat i en liten bäck eller i ett vattendrag. Så om vi sköter kantzonerna i de små vattendragen blir det automatiskt bättre vatten även i de större åarna, älvarna och sjöarna och i slutänden ute i havet. 🌿

Fördelar med trädbevuxna kantzoner

- > Bevarar viktiga markkemiska processer
- > Förhindrar slamtransport och stabiliserar kanten
- > Tillför föda till vattenorganismer
- > Beskuggar vattendragen
- > Tillför död ved
- > Bevarar biologisk mångfald i vattnet och kantzonen

Du gör skillnad

Att förvalta skog och mark inför kommande generationer är ett av de mest betydelsefulla jobb man kan ha. Därför vill vi underlätta ditt arbete.

Våra lokala bankkontor har lång erfarenhet av att hjälpa skogsägare och lantbrukare med ekonomin och andra frågor som rör verksamheten. Du är varmt välkommen till ett bankkontor nära dig.

Prenumerera gärna på vår tidning Tillväxt och vårt nyhetsbrev. Det kostar inget. Mer info på handelsbanken.se/skogochlantbruk

Att rensa eller inte rensa – det är frågan

Att rensa eller inte rensa, det är frågan. När det gäller diken i skog och mark är det en enormt viktig fråga – den totala längden av Sveriges diken beräknas nämligen vara över en miljon kilometer. Och hälften av dem har ingen funktion. Tid, resurser och miljö står på spel, och ny forskning visar vägen.

Text: Therese Johansson
Foto: Shutterstock

ALLT EFTERSOM DIKEN åldras kan underhåll behövas, men det har länge saknats vägledning kring hur man prioriterar skötseln. Eliza Hasselquist, forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet i Umeå, har inom sin forskningsstudie tagit fram verktyget DitchFlowTracker som hjälper till att prioritera vilka diken som är värda att rensas – och vilka som kan lämnas orörda.

– Vi tror att närmare 50 procent av Sveriges skogsdiken inte fungerar som de ska. Ungefär hälften av dem ligger på torr eller sandig mark och skulle inte fungera även om man rensade dem. Resterande del finns i områden där vatten inte kan rinna genom diken – de är helt enkelt felplacerade redan från början.

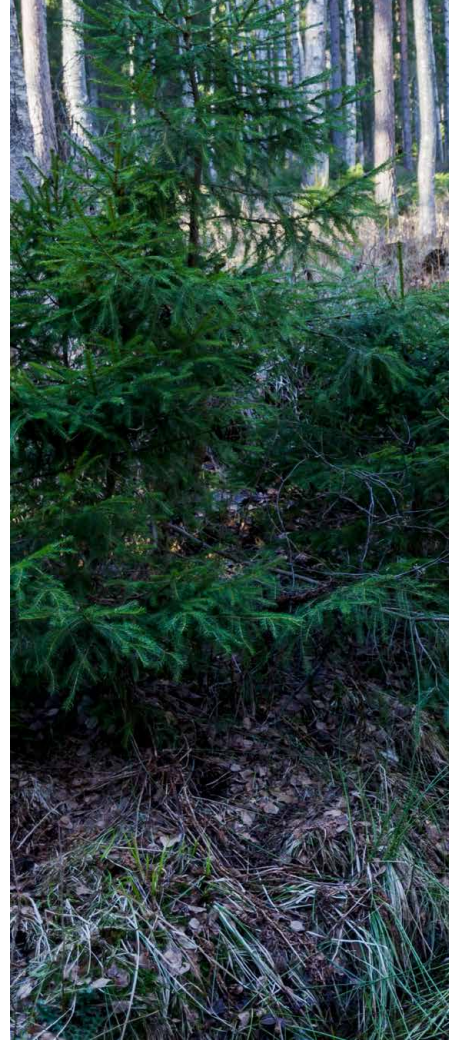
SKOGSSÄLLSKAPET ÄR EN av finansierarna till den del av projektet som kretsar kring att fälttesta verktyget. DitchFlowTracker använder nya digitala höjdm modeller som genererats från de senaste laserskanningarna som gjorts med flygplan över Sverige. Detta kombineras med flödesackumuleringsmodeller som uppskattar

hur mycket vatten som flyter genom varje enskilt dike.

– Syftet med verktyget är att få en tydligare bild av hur skogen växer och därigenom förstå vilka diken som faktiskt gör sitt jobb. Vi håller på att lägga grunden nu och hoppas på att kunna utveckla en app som gör det lättare att prioritera vilka diken som tjänar på att rensas, och vilka som kan lämnas orörda.

FAKTUM ÄR ATT en prioritering är nödvändig. Eliza Hasselquists forskningsprojekt fokuserar på området Krycklan i Västerbotten, och där är den totala sträckan diken dubbelt så lång som övriga vattendrag som strömmar genom området. Hela skogsnäringsen är i behov av guidning när det kommer till frågan om dikesrensning, menar hon.

– Skogsstyrelsen och länsstyrelserna från hela Sverige har ett brådskande behov av vägledning kring hur man prioriterar när det gäller underhåll av diken. Det här är ett forskningsämne som har växt fram utifrån att vi har lyssnat på intressenternas behov.

Diken påverkar vattenkvaliteten

> NYA BERÄKNINGAR från SLU:s forskare visar att Sveriges alla vattendrag uppgår till en total sträcka av cirka 2 639 163 kilometer, varav 35 procent klassificeras som skogsdiken. Diken fungerar som vattendragens kapillärer och är alla anslutna nedströms till större sjöar. Hur vi hanterar diken är därmed viktigt för vattenkvaliteten i våra sjöar.

(KÄLLA: ÄGREN OCH LIDBERG, 2019)

”Det finns så otroligt många diken!”

Eliza Hasselquist, postdoktor vid Institutionen för skogens ekologi och skötsel vid Sveriges lantbruksuniversitet i Umeå.

FOTO: PRIVAT

Vad gjorde dig mest förvånad under projektets gång?

– Att det finns så otroligt många diken! Vi kanske inte alltid tänker på dem då många är övervuxna av vitmossa och vi bara hoppar över dem när vi är i skogen – men de är överallt!

EN AV ORSAKERNA till den enorma mängden diken är att man på 1930-talet lejde arbetslösa att gräva diken i landets skogar, och att de fick betalt per meter grävt dike – oavsett om de skulle kunna fylla en funktion eller inte.

– Fördelen med vissa diken är att de hjälper nyplanterade trädplantor och unga trädbestånd att hålla undan vattnet så att rötterna inte översvämmas. Äldre skog klarar dock av att hålla grundvattennivån på en jämn nivå, så där behövs egentligen inga diken.

ELIZA HASSELQUIST OCH hennes projektteams kartläggning har visat att skogsdiken till en sammanlagd längd av 500 000 kilometer saknar funktion i dag. Dessa skulle alltså kunna bortses ifrån när det är dags

att prioritera vilka diken som behöver renas, vilket skulle innebära en besparing på tid, pengar och resurser. Dessutom skulle det förmodligen leda till ett mer hållbart skogsbruk.

– Dikesrensningen är ofta ineffektiv, tidskrävande och kostsam och kan dessutom ha en negativ inverkan på miljön. Rensningen kan leda till förluster av näringsämnen i marken och öka transporten av kväve, fosfor och kvicksilver, vilket kan påverka både djurlivet och dricksvattnet negativt.

Vad hoppas du att projektet ska leda till?

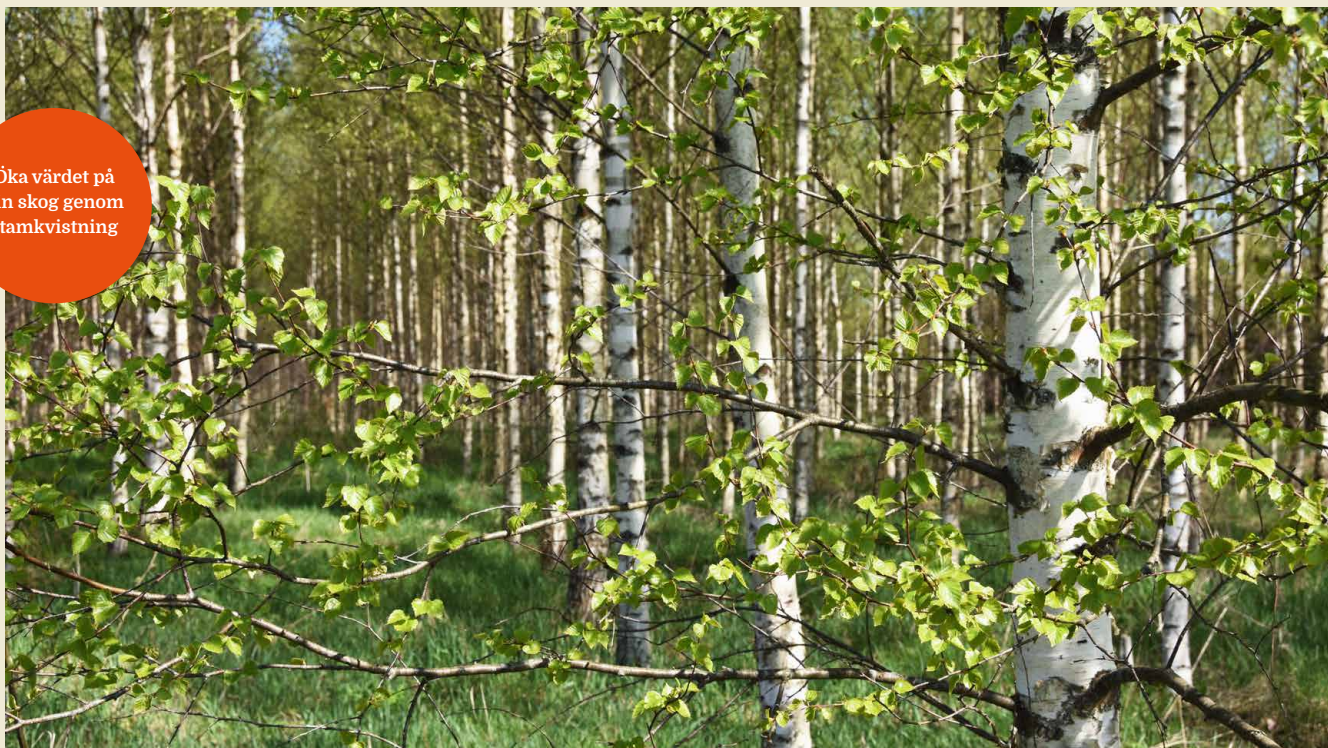
– Samhället behöver vägledning kring hur man kan balansera kostnader, risker och fördelar när det gäller dikesrensning. Målet är att ta fram en tydlig bild av vilka diken som gynnar skogsproduktionen för att kunna lägga resurserna på dem, och slippa rensa diken i onödan. Ett klimat-smart arbetssätt som dessutom skulle spara både tid och pengar.

– Självklart vill jag också att Ditch-FlowTracker ska bli standardverktöget i framtiden. Ge oss tre till fem år och det kommer att bli så! 🌱

Skogsägarskolan

REDAKTÖR: Malin Letser VAD VILL DU VETA MER OM? Mejla malin@ohmy.co

Öka värdet på
din skog genom
stamkvistning

Skogsägarskolan. Stamkvistning 22

Forskning från Skogforsk visar att det kan vara lönsamt att stamkvista björk. FOTO: ULRIKA LAGERLÖF

Stamkvistning – så gör du

Stamkvistning kan både vara trevligt och öka värdet på din skog. Men hur ska man gå tillväga – och när? Skogsägarskolan guidar dig till en rolig och lönsam sommaraktivitet.

Text: Malin Letser

Syftet med att stamkvista är oftast att förbättra virkeskvaliteten. Kvistfri ved är nämligen eftertraktad av industrin och med rätt köpare kan du få bra betalt för virket. Många upplever även att ett stamkvistat bestånd både är vackert och tryggt att vistas i. Gör stamkvistningen på rätt sätt och under rätt tid är det inte ens särskilt svårt, tvärtom kan det vara en trevlig sommarsyssla. Varför inte ta med en picknickkorg ut i skogen och förena nytta med nöje? Här är tipsen för en lyckad stamkvistning.

> VILKA TRÄDSLAG KAN STAMKVISTAS?

Bland barrträd är det vanligast att stamkvista tall, detta för att den ökade kvaliteten märks på virkespriset. Granar är inte lika vanligt att stamkvista – främst för att det inte ger samma prispåslag och för att det ökar risken för att granen ska angripas av röta. Bland lövträd är det vanligt att stamkvista ek. Forskning från Skogforsk visar att det även kan vara lönsamt att stamkvista björk.

> FINNS DET NÅGRA RISKER?

Att stamkvista kan öka risken för skador på trädet. Av den anledningen är det viktigt att bara välja trädslag som läker snabbt. Tall är exempelvis bra då den har ett kraftigt

DETTA ÄR SKOGSÄGARSKOLAN

Skogsägarskolan är ett segment i tidningen där vi i varje nummer ger handfasta tips och råd till dig som skogsägare.

kådflöde som snabbt läker den skada som uppstår vid ingreppet. Ek kan också fungera bra. Desto större risk för skador, så som röta, finns för alm, ask, lönn, asp och björk.

> VILKEN ÅRSTID KAN JAG STAMKVISTA?

Stamkvistning av levande grenar ska ske under växtsäsongen, denna regel gäller både för barrträd och lövträd. Detta för att trädens förmåga att stå emot infektioner är som störst då. Tiden efter midsommar är bra att ha som grundregel. För lövträd är perioden mellan juni och september att rekommendera, och för barrträd är säsongen juni till augusti bäst eftersom kådflödet är som rikligast då.

> HUR GÖR MAN?

Grundregeln är att lämna en så kort grenstump som möjligt, utan att skada kvistkudden. Om du kapar för nära stammen ökar risken för svampinfektioner. Men om du i stället kapar för långt ifrån finns det risk för försämrad virkeskvalitet.

> HUR STORA SKA TRÄDEN VARA?

Rekommendationen är att stamkvistning ska göras ganska tidigt, och gärna två gånger. Vid en första stamkvistning ska trädet vara ungefär 5–6 meter högt och vid denna tidpunkt ska trädet kvistas upp till cirka tre meters höjd. Vid det andra tillfället kan trädet vara 9–11 meter högt och då kan du kvista upp till cirka 4 meters höjd. Väljer du att endast utföra en enda stamkvistning ska trädet vara cirka åtta meter högt. Kvista då stammen till fyra meters höjd. Om du väljer att stamkvista björk ska kvistarna inte vara grövre än 1,5 centimeter.

> VILKA VERKTYG SKA ANVÄNDAS?

Om det blir en torr sommar är det viktigt att undvika motorsågen, eftersom den kan göra att det uppstår gnistbildning. En handsåg med ställbar skaftlängd är att rekommendera.

Kapa lagom nära stammen!

A. Kapar du för nära stammen skadar du kvistkudden och riskerar svampinfektioner.

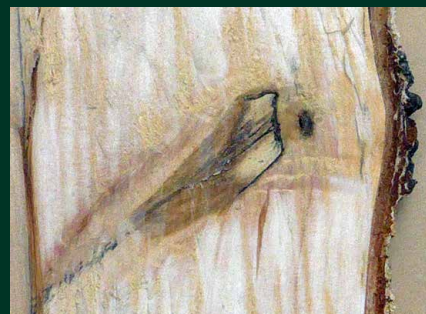
B. Det här är rätt ställe.

C. Kapar du för långt ut är det risk för längre övervallningstider och sämre virkeskvalitet.

ILLUSTRATION: ROSE-MARIE RYTTER
KÄLLA: SKOGSKUNSKAP.SE

Tänk på!

> **DET ÄR VIKTIGT** att dokumentera stamkvistningen eftersom det dröjer så länge mellan åtgärden och tidpunkten för avverkning. Dokumentera i din skogsbruksplan. Skogsstyrelsen kan även utfärda ett intyg. Dokumentationen ska innehålla tidpunkt för åtgärden samt kvistningshöjd, grövsta brösthöjdsdiameter samt antal träd per hektar. Du kan även markera de träd som är stamkvistade så att de inte gallras bort av misstag.

Exempel på stamkvistad björk (över) och okvistad björk (under). I båda fallen syns barkinväxning kring kvisten, men veden utanför kvisten är fri från bark och defekter.

FOTO: LARS RYTTER PÅ SKOGFORSK.

”En handsåg med ställbar skaftlängd är att rekommendera”

Hej skogsägare!

VI TRÄFFAR EN NY KUND HOS SKOGSSÄLLSKAPET

Ny skogsägare:
Anders Norberg,
Harbäckshult

”Jag vill lära mig allt om effektiv skogsskötsel”

Intresset för jakt i kombination med engagemang för klimatet och en vilja att vara aktiv när pensionen stundar fick Anders Norberg att bli skogsägare för drygt ett år sedan. Investeringen har gett mersmak och snart ska han köpa en betydligt större fastighet.

Text: Malin Letser

ÄNDA SEDAN BARNSBEN har Anders Norberg haft ett intresse för skog och jakt. Hans far hade en liten jaktmark och de var ofta ute tillsammans för att jaga. Sedan dess har han fortsatt att uppskatta vistelser i skogen, dels för jakt men även för naturens lugnande inverkan – och svamplockning. Tanken på att en dag köpa en egen skogsfastighet har av den anledningen funnits länge, men på grund av ett liv som egenföretagare dröjde det ett bra tag innan han kunde förverkliga sin dröm.

– Jag har varit företagare ända sedan 1997 och jobbat både mycket och hårt, så därför har jag inte haft tid. Men jag har länge haft en längtan efter att köpa skog, berättar han.

VILJAN ATT SÅ småningom köpa skog ledde till att han för en tid sedan deltog vid en skogsdag som arrangerades av Skogssällskapet och SEB.

– Det var en väldigt inspirerande dag där jag fick kunskap om vad det innebär att vara skogsägare och där jag fick träffa många som redan äger skog, berättar han.

Mötet gav blodad tand och kort därefter såg Anders Norberg en annons om en skogsfastighet på 28 hektar på Hallandsåsen – Harbäckshult. Han bestämde sig för att besöka fastigheten i oktober 2017 och senare samma år köpte han skogen.

– Det fanns mycket att göra kan jag säga! Fastigheten hade stått orörd i över 30 år och det fanns 265 kubikmeter skog per hektar där, berättar Anders Norberg.

MED HJÄLP AV Skogssällskapets förvaltare Markus Persson gjordes en inventering av skogen och därefter har en hel del åtgärder vidtagits. Dikesrensning, upprustning av

en befintlig bilväg och slutavverkning av delar av granskogen var några av de första insatserna.

– Under samma period anlade vi tre viltåkrar också och i början av 2019 genomförde vi gallring av bok, tall, björk och storvuxna granar, berättar Anders Norberg.

NÄSTA ÅTGÄRD BLIR att återplantera delar av granskogen. Anders Norberg berättar att han även har skickat in en ansökan till Skogsstyrelsen om att stängsla in ett område på 1,5 hektar för att skydda ekplantor mot viltbetet.

– Att vandra i en planterad granskog är inte direkt höjden av lycka. Därför tänkte jag att jag vill göra en insats genom att satsa på lite ädellöv, så om sisådär hundra år kommer det att vara vackert där, säger Anders Norberg och skrattar.

Ytterligare ett pågående arbete är en provplantering av tall och ek, utan inhägnad mot viltet.

– Vi ska viltbehandla plantorna så får vi se hur det går. Om det inte fungerar får vi sätta upp ett hägn och göra en omplantering, säger han.

EN AV DE saker som har slagit Anders Norberg är att det faktiskt går att göra stor skillnad i en skog på väldigt kort tid, något han hoppas kan vara inspirerande att höra för andra som är intresserade av att köpa skog.

– Jag trodde att det skulle vara en längre process att fixa till den här skogen som har stått orörd i 30 år. Men det har gått väldigt snabbt. Så man kan verkligen skapa en värdefull och fin skog både effektivt och på kort tid, säger han.

I dag är Anders Norberg 69 år och

15
juni

SKOGSDAG
i Vilhelmina. Om
trädslog och
föryngring.

10–11
september

EXKURSION
i Lettland.

Höst

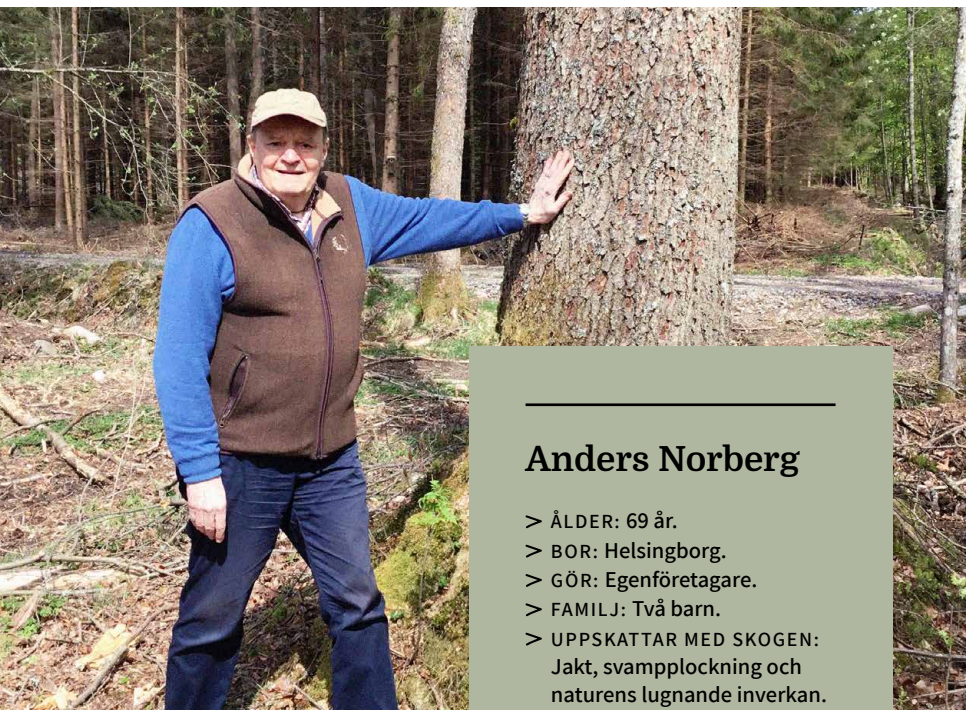
VILTTRÄFFAR
på Selesjö utanför
Katrineholm. Datum
ej satta ännu.

Höst

BRANDEKURSION.
Exkursjon om skogssköt-
sel och brand. Datum
och plats ej satt.

Skogsägaren Anders Norberg tillsammans med Skogssällskapets entreprenör Börje Jönsson.

FOTO: MARKUS PERSSON

Anders Norberg

- > ÅLDER: 69 år.
- > BOR: Helsingborg.
- > GÖR: Egenföretagare.
- > FAMILJ: Två barn.
- > UPPSKATTAR MED SKOGEN:
Jakt, svamplockning och
naturens lugnande inverkan.

jobbar fortfarande heltid, men nu har han börjat planera för att sälja sitt företag och gå i pension om några år. I samband med det har han även bestämt sig för att sälja Harbäckshult och köpa en betydligt större skogsfastighet – mellan 300 och 400 hektar. Till sin hjälp ska han ta Skogssällskapet.

– Så pass stora skogsfastigheter kommer väldigt sällan ut på marknaden. I stället får man ta kontakt med exempelvis Svenska kyrkan eller en större skogsägare för att ta reda på om de är intresserade av att sälja, berättar han.

VISIONEN MED DEN nya och större skogsinvesteringen är att lära sig om – och bedriva effektiv skogsskötsel med fokus på viltvård. Bland annat vill han anlägga ett stort viltvatten, etablera viltåkrar och plantera träd och buskar som uppskattas av viltet.

– Jag kommer inte att anordna några betaljakter, däremot kommer jag att jaga själv, tillsammans med vänner. Men det blir sparsamt och vi kommer inte att skjuta mer än vi kan äta själv.

YTTERLIGARE TANKAR MED skogsägandet är att vara med och bidra till klimatet – en fråga som Anders Norberg är engagerad i.

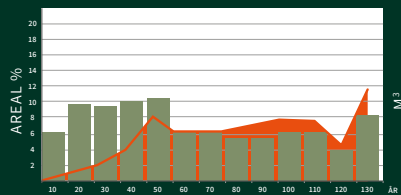
– Om jag har möjlighet att bidra till miljön vill jag gärna göra det. Jag kommer inte bara att köpa skog, jag ska även bygga ett hus på fastigheten och försöka att bli självförsörjande på el. Sedan ska jag köpa en elbil också och hålla så låg profil som möjligt vad gäller koldioxidutsläpp. I stället ska jag försöka ta hand om utsläppen genom en växande skog.

FÖRUTOM JAKT, KLIMATPÅVERKAN och ny kunskap ser Anders Norberg fram emot en intressant och rolig sysselsättning den dag han går i pension – och att på sikt kunna överlåta skogen till sina två barn.

– Jag vill ha någonting att göra när jag går i pension, då är det fantastiskt att få äga skog. Det finns alltid arbetsuppgifter där, säger han. 🌱

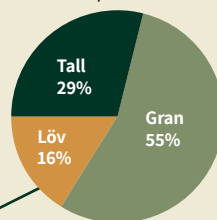
Västsvrige

Virkesförrådets tyngdpunkt för typfastigheten
Arealfördelning per åldersklass för typfastighet

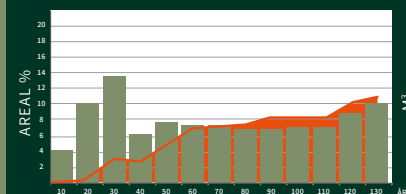
Marknadspris 108 360 kr/ha (107 500 kr)
Avkastningsvärde 82 370 kr/ha (84 960)
Skogsindex 1,32 (1,27)

Typfastighet med
172 m³ sk/ha

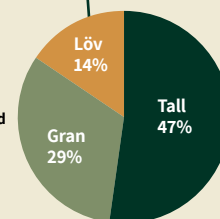
Uppland

Virkesförrådets tyngdpunkt för typfastigheten
Arealfördelning per åldersklass för typfastighet

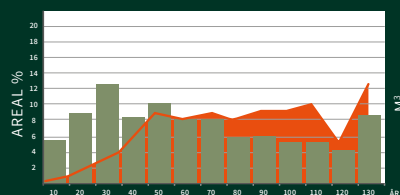
Marknadspris 88 510 kr/ha (88 510)
Avkastningsvärde 53 510 kr/ha (53 510)
Skogsindex 1,65 (1,65)

Typfastighet med
167 m³ sk/ha

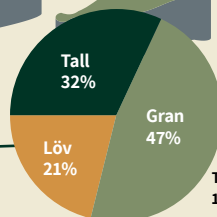
Sydsverige

Virkesförrådets tyngdpunkt för typfastigheten
Arealfördelning per åldersklass för typfastighet

Marknadspris 117 460 kr/ha (116 610)
Avkastningsvärde 85 900 (89 350)
Skogsindex 1,37 (1,31)

Typfastighet med
169 m³ sk/ha

Skogsindex: Utplanande skogs- markspriser väntar

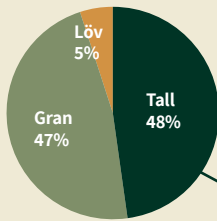
Efter en lång tid av generellt ökande skogsmarkspriser, med nya rekordnivåer i södra Sverige, ser de nu ut att plana ut även om förändringarna fram till mars är marginella. Det berättar fastighetsexperten Ulrik Abelson.

Text: Malin Letser

FJOLÅRETS REKORDHÖGA NIVÅER på virkes- och fastighetspriser ser ut att ha nått sin kulmen. Skogsindex för första kvartalet 2019 visar att prisbilden på skogsfastigheter är fortsatt stark men att det nu finns tendenser till avmattning. I söder får vi ett högre Skogsindex, eftersom fastighetspriserna ökat i Götaland samtidigt som virkespriserna nu börjar sänkas. I norr är det tvärtom – Skogsindex sjunker eftersom virkesprishöjningarna har slagit igenom senare här än i övriga landet.

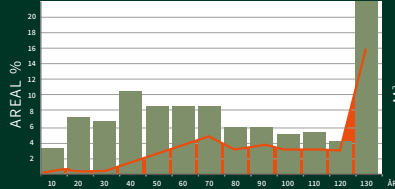
– Vi kan konstatera att skogsfastighetsmarknaden under slutet av 2018 varit stark, framför allt i södra Sverige, där attraktiva objekt prismässigt stuckit iväg rejält, och allmänt har även prisnivån uppnått nya rekordnivåer i Götaland, säger Ulrik Abelson.

Typfastighet med
96 m³ sk/ha

Norrbotten

Virkesförrådets tyngdpunkt för typfastigheten
Arealfördelning per åldersklass för typfastighet

Marknadspris 28 320 kr/ha (28 320)
Avkastningsvärde 24 750 kr/ha (23 740)
Skogsindex 1,14 (1,19)

VIDARE MENAR ULRIK Abelson att spekulationer om höjda räntor framöver kan få ytterligare avsvalnade effekt på skogsfastighetspriserna. Även om räntorna inte har höjts ännu är det någonting som alla pratar om.

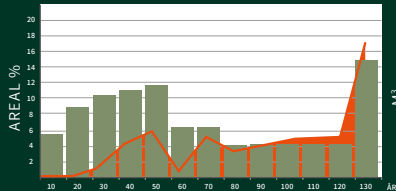
– Givetvis kan det spela in. Men jag tror att konjunkturen kommer att ha störst effekt, säger han.

SAMTIDIGT MENAR ULRIK Abelson att man ska ha i minnet att prisbilden på skogsmark brukar vara ganska stabil, även när det inte råder högkonjunktur. Detta då det i regel är ett utbudunderskott av skogsfastigheter och det alltid finns en stadig köparkrets.

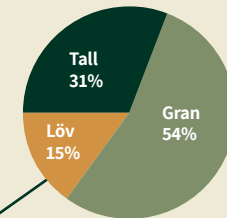
– En lite mindre het marknad gör att man som spekulant på en skogsfastighet är mer noggrann med sina kalkyler i samband med budgivningar. Man blir mer försiktig, vilket naturligtvis är bra. Ett skogsköp ska bära sig över tid, säger han. 🌱

Mellannorrland

Virkesförrådets tyngdpunkt för typfastigheten
Arealfördelning per åldersklass för typfastighet

Marknadspris 44 100 kr/ha (44 100)
Avkastningsvärde 40 120 kr/ha (37 830)
Skogsindex 1,10 (1,17)

Typfastighet med 140 m³ sk/ha

VÄRDEN INOM PARANTES ANGER SKOGSINDEX SEPTEMBER 2018.

I ÖVRIGA DELAR av landet har framför allt rena skogsfastigheter var mest efterfrågade. Skogsmarkspriserna i Norrland och Mellansverige bedöms sammantaget inte ha ökat sedan i höstas

– Överlag skulle jag säga att vi ser en svagt minskad råvaruefterfrågan från sågverk och cellulosaindustri, vilket ger lägre virkespriser och minskande avkastningsvärden. Det är framför allt sågtimmerpriserna som sänkts nu i början av året, säger Ulrik Abelson.

En delförklaring till vikande timmerpriser kan ha att göra med att skogsnärningen i södra Sverige just nu lägger stort fokus på granbarkborreangreppen.

– Avverkningsorganisationen ställs om på bred front för att kunna eliminera härjningen av granbarkborren, säger Ulrik Abelson.

MYCKET SKOG MED barkborreskador behöver avverkas nu, där tillkommer också stormvirket från Alfrida. Sammantaget ger det ett stort virkesutbud samtidigt som industrins efterfrågan försvagats.

– Granbarkborreangreppen i svårt drabbade områden kan även spilla över lokalt på fastighetsmarknaden om det blir svårt att få till större finansieringsavverkningar av oskadad skog vid ett skogsmarksköp.

INFÖR FORTSÄTTNINGEN GÖR Ulrik Abelson bedömningen att prisbilden för skogsfastigheter kommer att plana ut under året i och med att virkespriserna sänkts. Den konjunkturavmattning som nu är inledd tror han också kommer att påverka prisbilden framöver.

– Man kan tänka sig att en inbromsning i konjunkturen smittar av sig, säger han.

Det här är Skogsindex

> Skogssällskapetets index bygger på aktuell prisrapportering från hela landet. Genom att dividera marknadspris för en skogsfastighet med avkastningsvärdet för virket får man en kvot som kan användas i jämförelse med andra fastigheter. Låg kvot innebär att du får mycket skog för pengarna, hög kvot betyder att du betalar för annat än virke (närhet till storstad, bra jakt, exploateringsmöjligheter etcetera).

Är du engagerad i skog och lantbruksnäringarna?

Som Nordens företagsbank har vi produkter och tjänster som är speciellt anpassade för dig som är aktiv inom skog och lantbruksnäringarna i Sverige. Vi hjälper dig med allt från heltäckande finansieringslösningar till att förvalta ditt kapital. Vi stöttar dig genom livets alla skeden, i företaget, näringslivet och privat.

Du är välkommen att kontakta vår affärsansvarige för skog och lantbruk Joakim Larsson så berättar han mer. Du når honom på joakim.larsson@seb.se eller 0707-39 10 87.